

KATHELIJN VERVARCKE

Het alsjeblijftmeisje

*Gebaseerd op het hartverscheurende lot
van een jong meisje dat haar lichaam
moest verkopen aan de vijand
tijdens WOI*

Lannoo

NACHT VAN 8 OP 9 OKTOBER

1918

Het was al na middernacht toen de Duitse soldaten ons samen met het laatste geplunderde vee naar het station dreven. Wij, meisjes van de Oosteroever, stapten zwijgend tussen de dorre uiers die geen enkele belofte van melk meer in zich droegen.

Na vier jaar bezetting was er in Oostende niet langer plaats voor ons. Ontelbare inwoners waren aan het begin van de oorlog naar Engeland of naar Nederland gevlucht. Zij zouden binnenkort terugkeren en onze nieuwe vijand worden. Anderen hadden tijdens de oorlog een onderkomen gevonden bij familie in het binnenland. Ook zij zouden ons met spot en hoon bejegenen omdat wij er als bij wonder in geslaagd waren om vier jaar lang de bommen en granaten op onze haven te overleven. De stad zou weer ingenomen worden door hoeden met struisvogelveren, ivoorkleurige handschoenen, ebbenhouten wandelstokken en sierlijke pitteleers. Rokken genaaid uit meelzakken zouden hier niet meer thuishoren. We moesten de bevrijding van het bezette land voor zijn.

Onder luid geschreeuw joegen de soldaten ons langs de Keizerskaai in de richting van het station. Daar stonden de lange rijen met houten wagons al te wachten langs het perron. De dieren werkten tegen en weigerden over de laadhellingen te lopen. Enkel de harde stokslagen konden hen overtuigen om moeizaam de planken te beklimmen. In het gewoel zag ik plots het oude polderschaap uit mijn steeg, te herkennen aan de halve maansnede in zijn linkeroor. Zijn rechteroor was in twee helften gescheurd en de grijs-

witte wol van zijn nek kleurde rood. Niets mocht overblijven voor de geallieerden, ook de dieren van wie enkel de pels nog iets kon opbrengen roofden ze tijdens hun uittocht mee.

Enkele soldaten brulden dat we ons moesten verspreiden over de wagons en dreven ons uit elkaar. Na een slordige telling hadden ze vastgesteld dat zo'n driehonderd vrouwen uit de Vuurtorenwijk de kudde verwoegd hadden.

De lucht was zwaar van de kolenrook. Behoedzaam wrong ik me tussen het gedrang van de beesten, tot ik met mijn vingertoppen ruwe schapenwol voelde. Ik schurkte me aan tegen het oude schaap dat ons zo lang gevoed had.

'Blijf bij mij', gebood ik mijn vriendinnen Amelie, Rosalie en Phara.

'Ik blijf liever bij Rüdiger!' riep Phara. Ze draaide zich om terwijl wij ons schaap op de helling duwden. Door de asgrijze damp heen zagen we haar naar de jonge soldaat lopen. Dat was het laatste wat we van haar zagen. Samen met de dieren drongen we de wagon binnen. We zagen nog net hoe een boerenpaard door zijn poten zakte.

We zegen neer tegen de wand van de wagon. Het puffen van de locomotieven kondigde het nakende vertrek aan. De hoeven van de andere paarden bonkten onrustig tegen het hout. Het hoogbejaarde schaap begon hevig te hijgen. De deuren schoven dicht met een harde klap. Voor het eerst in mijn leven zat ik in een trein. Het enige wat ik van de soldaten vernomen had, was dat de trein ons naar Keulen zou brengen.

DEEL ÉÉN

1926

Euskirchen

De voortuin van de Lindemansen was met zijn kleurenpracht een uithangbord voor hun werk als hoveniers. De familie bezat het enige huis in Euskirchen met een tuin aan de straatkant. Het gebeurde dan ook vaak dat de buurtbewoners naar de winterbloeiende struiken stonden te kijken.

Guðrun was net de sneeuwbalstruik aan het snoeien toen ze de voetstappen van de postbode op het grind hoorde. Ze liet de snoeimand vallen en zocht steun bij de regenpijp. De postbode betrad enkel het grind als hij belangrijk nieuws had. De vorige keer dat ze de steentjes zo traag had horen knarsen, was zo'n twaalf jaar geleden. Toen was ze een verstrikte tak van de sneeuwbalstruik aan het bevrijden; sindsdien kon ze de pluizige, witte bloesems niet meer verdragen. Bij het minste teken van opleving snoeide ze de jonge twijgjes tot aan de vertakking terug, net als vandaag. De glanzend groene bladeren van de vuurdoorn waren de stomp van de sneeuwbalstruik gaan overwoekeren. Dat vond ze prima, maar toch kon ze het niet over haar hart verkrijgen om de wortels van de heester helemaal uit te roeien.

Haar schoondochter Julie stond verderop in de tuin rozenbottels te schikken in een lage schaal van geglazuurd aardewerk. De jonge vrouw plaatste de schaal op de bank en glimlachte gemoedelijk naar de postbode. De man knikte kort en reikte haar een enveloppe met een zwarte stempel aan. 'Frau Lindeman moet zelf tekenen', deelde hij mee.

Guðrun kwam naast haar schoondochter staan. Ze herkende de zwarte stempel meteen. 'Ik heb hier geen pen', zei ze. Ze greep naar de snoeischaar

in de mand, alsof ze zich wilde weren tegen de herinnering aan de vorige aangetekende brief van de Reichspost.

‘Kom anders even binnen voor een druppel,’ bood Julie aan, ‘dan kan moeder tekenen voor ontvangst.’

De jonge vrouw leidde hem langs de paarse asters tot aan het huis. Gudrun veegde haar vuile handen af aan haar schort, volgde hen en liet de voordeur op een kier staan. In de keuken plofte de postbode neer op de vaste plaats van haar overleden zoon. De meeste gasten van de Lindemansen wisten dat deze stoel voor altijd leeg moest blijven. Gudrun wierp de man een steelse blik toe, maar hij leek zich van geen kwaad bewust. Hij legde het document om voor de ontvangst van de brief te tekenen op tafel. Met een zucht trok Gudrun de bovenste lade van de commode open, greep naar de pen en krabbelde haastig in het hokje naast haar naam en die van haar man. Daarna pakte ze de fles sterkedrank en één glaasje en richtte haar blik stilzwijgend op haar schoondochter, om aan te geven dat zij het moest overnemen.

Julie pakte de fles aan en goot in een sierlijke beweging het glas vol. Vertwijfeld staarde de brievenbesteller naar de fles. Twaalf jaar geleden had hij de schnaps van de Lindemansen geweigerd omdat hij toen een onuitsprekbaar verdriet in zijn brieventas droeg.

‘Als u erop aandringt...’ reageerde hij aarzelend, waarop hij dan toch in één slok het glaasje likeur leegdronk.

‘We maken onze likeur nog steeds zelf,’ vertelde Julie terwijl ze het glaasje nog eens bijvulde, ‘al vinden we dat de brandewijn dit jaar te sterk smaakt tegenover de rozenbottels.’

Gudrun draaide zich weg van de tafel en zette de enveloppe ongeopend op de schouw.

‘Wilt u dan niet weten wat er in de brief staat, Frau Lindeman?’ vroeg de postbode over zijn schouder.

‘Ik wacht wel tot mijn man thuiskomt.’ Gudrun knikte kordaat om verdere vragen af te wenden.

De man begreep dat ze het er niet verder over wilde hebben en stond op. 'Hoogste tijd om te gaan, de plicht roept. Hartelijk dank voor de druppel, Julie.' Snel greep hij het glaasje beet, zette het opnieuw aan zijn lippen en slikte de likeur door. Met een tik tegen zijn pet groette hij.

Julie liep met hem mee tot aan de stoep.

'Als je wat honing in de brandewijn doet, hef je de zure smaak van de rozenbottels op', zei hij bij het afscheid.

De middag gleed voorbij zonder dat het bezoek van de postbode ter sprake kwam. Julie durfde niet te vragen of ze de brief wilde openen en Gudrun keurde de schouw geen blik waardig.

Tegen vier uur kwam Curt thuis van zijn ronde langs het stadspark. Hij onderhield de perken in opdracht van de gemeente, al besteedde hij meer tijd aan zijn dagelijkse praatje met de werklozen dan dat het groen hem bezighield. Zoals altijd hing hij eerst zijn zware jas van werkleer op in het tuinhuis naast de woning. Gudrun hield er niet van dat haar huis naar natte aarde en gesnoeid gras rook. Vermoeid boog Curt voorover om zijn besmeurde bottines uit te trekken en op kousenvoeten liep hij de gang in. Nog voor hij de aarde van zijn handen ging wassen, greep hij naar de brief op de schouw en bestudeerde de letters op de ommezijde. Zijn vuile duimen lieten meteen afdrukken na op de witte enveloppe.

'Waarom krijgen we in godsnaam post van de Duitse Militaire Graven-dienst?' vroeg hij zich af, maar in plaats van de enveloppe open te scheuren zuchtte hij en zette hem terug op de schouw.

'Laten we wachten tot Eberhard er is.'

Hij opende de commode, haalde de likeur uit en schonk zichzelf een borrel in.

Elke vrijdagavond kwamen Eberhard en Julie bij zijn ouders eten. Soms kwam Julie al vroeg in de middag langs om haar schoonmoeder te helpen, maar Eberhard werd vandaag niet vroeg verwacht: om de twee weken ging

hij op vrijdag naar Keulen om de kloostertuin schoon te maken. De hoofdzuster duldde geen tapijt van afgevallen blaadjes. Dat kon de rust en reinheid verstoren van de weesmeisjes die ze opving.

Het wachten duurde lang. Toen Eberhard eindelijk in de deurpost verscheen, vloog Julie haar man om de hals. 'Heb je zuster Agneta veel groetjes gedaan?'

Hij knikte. Terwijl hij haar zacht kustte, sprong de enveloppe op de schouw meteen in het oog.

'We hebben op jou gewacht om de brief te lezen', deelde zijn vader mee.

Enkele tellen lang krabde Eberhard in zijn weelderig bruine krulhaar, zich duidelijk afvragend wat de Reichspost te vertellen kon hebben. Daarna greep hij traag naar de brief, bestudeerde de postzegel, maakte de flap voorzichtig los en ging toen zitten aan de eettafel om de inhoud voor te lezen.

Berlijn, 24 september 1926

Geachte familie Lindeman

Langs deze weg delen we u mee dat de Duitse Militaire Gravedienst het lichaam van uw zoon Reinhard Lindeman, gesneuveld op het veld van eer op 23 oktober 1914, zal overbrengen van de begraafplaats in Beerst naar het Roggeveld in Diksmuide.

Bij de opgraving is er echter verwarring ontstaan. We verzoeken u dan ook om ons identificatiegegevens te bezorgen, zoals littekens, verslagen van botbreuken, tatoeages of opvallende gebitskenmerken, om deze kwestie te beslechten. Voor nadere inlichtingen kunt u contact opnemen met de heer Otto Müller, thans verblijvende in Wilhelmstrasse 42 te Euskirchen en regioverantwoordelijke van onze dienst. Hij zal u verder begeleiden in dit proces.

Hoogachtend,

Herr A. Knopp, afdelingshoofd Duitse Militaire Gravedienst

'Otto Müller', slikte Curt. 'Dat is die schurk van het gymnasium die Reinhard opgestookt had om zich aan te melden.' Gudrun wist dat haar man

een diepe afkeer voelde voor de leraren die vanachter hun zilveren borstel-snorren de glorie van de Frans-Duitse oorlog van 1870-1871 hadden opgeroepen om de welpen in de arena te drijven. 'Die oud-strijders maakten er een erezaak van om elkaar te overtroeven om zoveel mogelijk leerlingen te rekruteren.'

'Curt, ik kan hem niet onder ogen komen.' Ze kneep zenuwachtig in de hand van haar man. Reinhard was nog minderjarig geweest toen hij zich vrijwillig wilde aanmelden voor het Duitse leger. Curt had aanvankelijk geweigerd om de toestemming te ondertekenen. Maar zij... Kon ze de tijd maar terugdraaien. Kon ze nog maar één keer over zijn blonde haren strijken, zoals toen, op die warme augustusdag in 1914, toen zijn wilde krullen het zonlicht hadden opgevangen terwijl hij juichte: 'Duitsland heeft mij nodig!' Het laatste zonlicht van die avond viel over zijn gelaat toen hij haar smeekte om de toestemming bij zijn vader te bepleiten. Al zijn vrienden hadden zich al aangemeld. Een heerlijk avontuur, dat zou het worden. Ze zouden terugkeren als helden, als de trots van de Duitse natie. Jonge gasten die hun plicht niet vervuld hadden, zouden na de oorlog nergens nog werk vinden. Dat argument had ze zelf bedacht om haar man te overtuigen. Curt had uiteindelijk toegestemd, al zette hij een venijnige streep onder zijn handtekening. Maar zij, zij had het document dat het doodvonnis van hun zoon zou inluiden met een zwierige krul ondertekend.

In dikke drommen stonden tientallen ouders op het station om hun lievelingen uit te zwaaien. Hun jongens zouden terug zijn voor de anjer in hun geweer uitgebloeid zou zijn, verzekerden de andere moeders haar. Zij had geen anjer op Reinhard's geweer gestoken. Ze geloofde er niets van dat die bloem de treinrit naar Gent en de voettocht naar Diksmuide zou overleven. Een anjer is een frêle soort, dat zou iedere hovenier je kunnen vertellen en de familie Lindeman kon bogen op een traditie van vijf generaties vakmanschap. Nee, haar Reinhard was vertrokken met een heesterroos op zijn geweer, een *Rosa rugosa*, bekend om haar winterhardheid tot wel min dertig graden Celsius. Voor Kerstmis zou hij weer thuis zijn.

Maar nog voor de aanvang van de adventstijd kwam de dag waarop ze het grind in de tuin hoorde knarsen en de postbode langzaam haar kant uit kwam om haar die gevreesde brief te bezorgen. *Uw zoon is gevallen als een held op het veld van eer.* Dat waren de woorden van de Reichspost.

Ontelbare malen had ze zich proberen voor te stellen hoe dat veld van eer er dan uitzag. In haar verbeelding lag haar jongen op zijn rug, zijn ogen wijddopen naar de hemel gericht en zijn handen naar God uitgestrekt, als om de roem van de offerdood op te strijken. Langs zijn benen groeiden korenbloemen en wilde distels in de helderste kleuren blauw en paars. Vervolgens zag ze hoe zijn ziel als een zuivere vlam steil naar de hemel steeg. Maar toen het haar duidelijk werd dat van de hele klas van Reinhard slechts twee leerlingen teruggekeerd waren, zag ze enkel nog een hoopje vermalen zaaigoed op het veld, rottend in de zompige aarde.

‘Ik zal het wel doen’, nam Eberhard zich na een lange stilte voor. ‘Zoveel soldaten met vampiertanden zullen er wel niet geweest zijn.’

Eberhard had zijn jongere broer vaak geplaagd met zijn twee grote hoektanden. Nooit had hij kunnen vermoeden dat ze nu van pas zouden komen bij de identificatie. Mocht de tandarts niet meer over zijn dossier beschikken, dan kon hij ze nog uit zijn hoofd tekenen.

De volgende dag was Eberhard naar de tandarts gefietst. Die kon zich het jongetje met de gebitsproblemen nog goed herinneren. Al die tijd had hij de tekeningen bewaard om te tonen aan confraters in opleiding. Na wat zoeken in zijn archieven kon hij Eberhard een verkleurde map met tekeningen overhandigen en wenste hij de familie Lindeman veel moed.

Verkleumd was Eberhard thuisgekomen, waar Julie hem opwachtte. Op de terugweg was de wind opgestoken. Hij vertelde haar hoe hard hij had moeten trappen en hoe het hem halverwege de rit was beginnen te dagen dat hij het dossier niet zomaar naar België kon opsturen. Wat als het verloren zou gaan met de post? Wat als de stoffelijke resten van zijn broer onder het verkeerde kruis zouden terechtkomen? Hij had de wind in zijn gezicht

voelen striemen en moest aan Reinhard denken, hoe die rillend in de koude, omgewoelde aarde van de Vlaamse velden lag. Het beeld was even snel verdwenen als het was opgekomen, maar het gevoel leek zo echt. Zo wist hij het; hij zou geen rust meer kennen voor hij zijn broer nog een allerlaatste groet kon brengen. Hij moest en hij zou naar West-Vlaanderen reizen om de gebitsgegevens eigenhandig aan de bevoegden voor het Roggeveld te bezorgen.

‘En die Otto Müller dan? Kun je het dossier niet aan hem bezorgen, zoals in die brief staat?’ probeerde Julie nog.

‘In principe wel, alleen... Je zag toch hoe mijn ouders gisteren reageerden op die naam? Ze zullen het zichzelf nooit vergeven als ze het lot van hun zoon opnieuw in handen leggen van de man die hem voor zijn eigen eer en glorie het slagveld op jaagde.’

‘We kunnen een aangetekende zending doen’, drong ze aan.

‘Je begrijpt het niet, Julie.’ Eberhard legde zijn vork met een klap neer. ‘Hij was mijn kleine broer, ik had hem moeten beschermen. Maar in plaats daarvan heb ik die rotoorlog overleefd en is hij daarginds achtergebleven.’

Julie schoof haar stoel dicht bij hem. Ze vleide haar hoofd tegen zijn schouders. Tegen zoveel verdriet kon ze niet op.

‘Ik wil mijn broer begeleiden in zijn laatste tocht. Dat is het enige wat ik nog kan doen voor hem.’

Roerloos bleven ze naast elkaar zitten, omhuld in een vertrouwde stilte. Tot ze aarzelend zijn hand vastnam en zijn vingers met haar duim streelde.

‘Wat als je nu eens een stekje meeneemt van de sneeuwbalstruik uit jullie voortuin en plant bij zijn graf?’

‘Die waar Reinhard zo dol op was? Maar wie zal die struik dan onderhouden?’

‘Je kunt op zoek gaan naar een boer die de beplanting bij het graf wil onderhouden.’

Gudrun wist meteen dat dit een kostbare zaak zou worden. Het idee om Reinhard's lievelingsstruik naar Vlaanderen te brengen vond ze een troostend gebaar van laatste eer, maar een hovenier moest daar voor het onderhoud betaald worden. Zonder offer zou het niet kunnen. Ze vroeg haar echtgenoot om vergeving en ging naar de juwelier om haar trouwring te verkopen. Binnen in de ring stond een gravure: *Gudrun und Curt. Bis zum Tode treu*. Het waren weliswaar piepkleine lettertjes die je zonder vergrootglas niet kon lezen, maar omdat deze slogan ook door het Duitse leger gehanteerd werd, vroeg niemand ze nog voor trouwringen.

‘Desnoods slijpt u de gravure er maar uit’, drong ze aan.

‘Dat zal niet nodig zijn, Frau Lindeman. Er is altijd wel iemand met nostalgie naar het verleden’, zuchtte de juwelier terwijl hij snel een voorschot betaalde.

Die avond ging hij naar zijn wekelijkse kaartavond in de bierkelder. Daar vertelde hij aan de dorpelingen over de oude Frau Lindeman en haar kleine wanhoopsdaad. De drinkebroers staken hem wat munten toe. De ochtend daarna bracht een dame een hangertje binnen om haar steentje bij te dragen aan het onderhoud van de struik. In de middag diende zich een ouder koppel aan met een armband. In de late middag schonk Otto Müller een koekoeksklok die al jaren stilstond. Het nieuws van de struik verspreidde zich snel door de wijk en stuk voor stuk nam de juwelier de giften aan.

Enkele dagen later kwam Julie de ring van haar schoonmoeder terugkopen. De juwelier trok het voorschot af van de prijs en knipoogde naar Julie dat dit zijn bijdrage was aan de struik. Stiekem was hij wel opgelucht dat hij de oude trouwring nu niet meer hoefde te verkopen. Niemand kocht nog goud na de oorlog. Jong verliefden begonnen met voorlopige trouwringen uit eikenhout, die ze dan na een paar jaar inruilden voor een zilveren exemplaar. Alleen handelaars die van de nood een deugd hadden gemaakt, hadden de crisis overleefd.

Terwijl Julie in de late middag snel heen en weer naar de juwelier gefietst was, had Gudrun Julies naaiwinkel opengehouden.

‘Mevrouw Schneider, het smaragdgroen staat u beeldig!’ vleide Gudrun terwijl ze de laaghangende zoom van de jurk met haar handen platstreek.

Julie glimlachte toen ze door de glazen deur naar binnen stapte en het tafereel aanschouwde. Mevrouw Schneider zou de jurk niet kopen, ze zou hem máken, met een patroon dat ze van Julie had gekocht.

‘Wat goed dat u de jurk even aanhebt. Het is altijd beter om het model te passen voor u het patroon uitsnijdt’, vulde Julie aan. Ze greep snel naar het meetlint en nam de heupen van de klant op.

‘Het fluweel van mijn oude jurk is helaas veel lichter van kleur, maar ik zal het ermee moeten doen’, merkte de vrouw op.

Net zoals ontelbare andere dames had zij in de etalage staan lonken naar de charlestonjurk. En net als al die andere vrouwen kon ze zich geen op maat gemaakte jurk veroorloven. Toch hadden juist die vrouwen van Julies zaak een succes gemaakt. Met hartzeer had de jonge naaister immers vastgesteld dat zoveel vrouwen bewonderend naar de paspoppen in haar etalage stonden te kijken. Ze had hen vaak binnengeropen om eens iets te passen. Dan bekenden de vrouwen met tranen in de ogen dat ze de jurk nooit zouden kunnen betalen. Zo was Julie op het idee gekomen om patronen te tekenen zodat haar klanten hun dansjurk zelf zouden kunnen maken, desnoods van stoffen uit andere jurken. Die patronen verkochten als zoete broodjes.

‘Een strookje Vlaams kant aan de halslijn kan wonderen doen voor een oud stofje’, knipoogde Julie terwijl ze haar lade opentrok. Gudrun spreidde de verschillende kantwerkjes open op de toog.

‘Oh!’ kirde de dame. ‘Zeg niet dat je dit ook zelf gemaakt hebt.’

‘Toch wel,’ bloosde Julie, ‘ik heb als kind leren kantklossen van mijn moeder.’

De dame betaalde met een stapeltje opgespaarde munten.

‘Kom gerust binnen als je nog vragen hebt over het patroon!’ Julie deed de klant uitgeleide. Het was bijna sluitingstijd.

‘Ik heb maar liefst vier patronen verkocht terwijl jij weg was’, glunderde Gudrun.

‘Dat is boven mijn gemiddelde van drie per uur’, plaagde Julie haar terug.

‘Je idee om patronen te verkopen in de plaats van afgewerkte jurken was echt geniaal.’

‘Dank je. Je hoeft er dan ook niet over in te zitten dat ik je trouwring teruggekocht heb.’ Julie toverde de ring uit haar handtas en schoof hem voorzichtig om Gudruns vinger. ‘Zie het als een vergoeding voor de vele uurtjes dat je me helpt in de winkel.’

‘Maar ik wil je alleen maar helpen.’ Gudrun keek naar de grond om te vermijden dat haar schoondochter de tranen in haar ogen zou opmerken. Op dat moment kwam Curt binnen met een pot boenwas. Die avond zouden ze de krachten bundelen om de houten vloer op te frissen. Gudrun stak haar hand naar hem uit en toonde de ring. ‘Julie...’

Hij kuste de ring en nam daarna de hand van zijn schoondochter en herhaalde dat gebaar op haar trouwring. ‘We moeten niet aarzelen om met de klus te beginnen. De boenwas heeft een lange nacht nodig om te drogen. Julieke, haal jij alvast een borstel?’

De klok had net zes geslagen toen ook Eberhard als laatste van de familie binnenkwam. Hij sloot de winkel af en begon zijn vader te helpen, die met een borstel het stof van de vloer veegde. Gudrun scheurde een oud laken in vier stukken. Vervolgens zakten ze alle vier door de knieën om met trage, cirkelvormige bewegingen het houten parket te behandelen.

‘Jullie reis zal de nodige voorbereiding vergen’, bedacht Curt. Kermend stond hij op en greep met zijn hand naar zijn zijde. Zijn rug werkte al tegen na een halfuurtje.

‘Ik zal je winkel openhouden tijdens jullie reis’, verzekerde Gudrun snel terwijl ze onverstoorbaar verder boende. ‘Zorg dat je voldoende patroontjes